

DOMSTOLENS DOM (sjätte avdelningen)
den 16 december 1997 *

I mål C-104/96,

angående en begäran enligt artikel 177 i EG-fördraget, från Hoge Raad der Nederlanden, att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Coöperatieve Rabobank "Vecht en Plassengebied" BA

och

Erik Aarnoud Minderhoud (förvaltare i Mediasafe BV:s konkurs),

angående tolkningen av artikel 9.1 i rådets första direktiv 68/151/EEG av den 9 mars 1968 om samordning av de skyddsåtgärder som krävs i medlemsstaterna av de i artikel 58 andra stycket i fördraget avsedda bolagen i företrädarnas och tredje mans intressen, i syfte att göra skyddsåtgärderna likvärdiga inom gemenskapen (EGT L 65, s. 8),

meddelar

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden H. Ragnemalm (referent) samt domarna G. F. Mancini och P. J. G. Kapteyn,

* Rättegångsspråk: nederländska.

generaladvokat: A. La Pergola,
justitiesekreterare: byrådirektören L. Hewlett,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

- Coöperatieve Rabobank "Vecht en Plassengebied" BA genom advokaterna J. C. van Oven och A. P. Schoonbrood-Wessels, Haag,
- Spaniens regering, genom R. Silva de Lapuerta, abogado del Estado, i egenskap av ombud,
- Finlands regering, genom ambassadören H. Rotkirch, chef för utrikesministeriets juridiska avdelning, i egenskap av ombud,
- Sveriges regering, genom L. Nordling, rättschef för EU-frågor vid utrikesdepartementet, i egenskap av ombud,
- Europeiska gemenskapernas kommission, genom juridiske rådgivaren A. Caeiro och B. J. Drijber, rättstjänsten, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid sammanträdet den 8 januari 1997 av: Coöperatieve Rabobank "Vecht en Plassengebied" BA, företrädd av J. C. van Oven, Erik Aarnoud Minderhoud, förvaltare i Mediasafe BV:s konkurs, företrädd av advokaten J. J. Feenstra, Rotterdam, Spaniens regering, företrädd av R. Silva de Lapuerta och kommissionen, företrädd av B. J. Drijber,

och efter att den 12 mars 1997 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Hoge Raad der Nederlanden har genom beslut av den 22 mars 1996, som inkom till domstolen den 1 april samma år, enligt artikel 177 i EG-fördraget begärt ett förhandsavgörande angående tre frågor om tolkningen av artikel 9.1 i rådets första direktiv 68/151/EEG av den 9 mars 1968 om samordning av de skyddsåtgärder som krävs i medlemsstaterna av de i artikel 58 andra stycket i fördraget avsedda bolagen i företrädarnas och tredje mans intressen, i syfte att göra skyddsåtgärderna likvärdiga inom gemenskapen (EGT L 65, s. 8; nedan kallat första direktivet).

- 2 Frågorna har uppkommit i en tvist mellan Coöperatieve Rabobank "Vecht en Plasengebied" BA (nedan kallad Rabobank), som var kreditgivare till holdingbolaget Holland Data Groep BV (nedan kallat HDG), till fem av dess rörelsedrivande dotterbolag och till Mediasafe BV (nedan kallat Mediasafe), och konkursförvaltaren för Mediasafe med anledning av att denne hade ifrågasatt giltigheten av ett avtal om kvittning mellan debet- och creditsaldon, vilket hade slutits mellan HDG, de fem bolagen och Mediasafe å den ena sidan och Rabobank å den andra sidan.

- 3 Av beslutet om hänskjutande framgår att Rabobank den 23 oktober 1989 slöt ett avtal med de fem rörelsedrivande bolagen angående beräkning av ränta på de gemensamma kontona och om kvittning mellan debet- och creditsaldon, enligt vilket bolagen var solidariskt ansvariga gentemot Rabobank.

- 4 Den 21 november 1989 bildade HDG och Stichting Nieuwegein bolaget Mediasafe i vilket HDG innehade 99 andelar och Stichting Nieuwegein 1 andel. HDG utnämndes till enda företrädare för bolaget, och två styrelseledamöter utnämndes på förslag av Stichting Nieuwegein. De båda sistnämnda hade till uppgift att för Stichting Nieuwegeins räkning granska Mediasafes ledning och den löpande förvaltningen av detta bolags angelägenheter.

- 5 Den 11 december 1989 slöt Rabobank ett nytt avtal om kvittning mellan debet- och creditsaldon, som till innehåll och omfattning motsvarade avtalet av den 23 oktober 1989. Mediasafe företrädades därvid av HDG, som utgjorde dess enda företrädare. Genom detta avtal förklarade sig samtliga bolag i HDG-koncernen, däribland Mediasafe, solidariskt ansvariga gentemot Rabobank för sina skulder.

- 6 Den 22 maj 1990 försattes Mediasafe i konkurs. Erik Aarnoud Minderhoud utnämndes till konkursförvaltare för bolaget. Creditsaldot på Mediasafes konton i Rabobank uppgick den dagen till 447 117,60 HFL.

- 7 Genom skrivelse av den 5 juni 1990 underrättade Rabobank konkursförvaltaren om att banken avsåg att med tillämpning av avtalet av den 11 december 1989 och av artikel 53 i Faillissementswet (den nederländska konkurslagen) kvitta debet mot kredit på de konton som tillhörde de andra bolagen i HDG och för vilka Mediasafe var solidariskt ansvarigt. Rabobank uppgav att Mediasafes fordran mot Rabobank på konkursdagen, sedan kvittning skett, uppgick till 67 337,36 HFL.

- 8 Genom dom av den 31 juli 1990 försattes HDG och de fem andra rörelsedrivande bolagen i konkurs.

- 9 Konkursförvaltaren begärde att Rabobank skulle betala skillnaden mellan Mediasafes positiva saldo före och efter kvittningen, det vill säga 379 780, 24 HFL. Enligt

konkursförvaltaren var kvittningsavtalet av den 11 december 1989 inte giltigt, eftersom det mellan HDG — som i egenskap av enda företrädare hade slutit dessa avtal (bland annat) i Mediasafes namn — och Mediasafe förelåg en intressekonflikt enligt artiklarna 12.3 och 12.4 i Mediasafes bolagsordning jämförda med artikel 2: 256 i den nederländska civillagen. Till följd härav hade HDG enligt konkursförvaltaren inte rätt att företräda Mediasafe när detta avtal slöts.

- 10 I artiklarna 2: 146 och 2: 256 i nederländska civillagen, som är tillämpliga på "naamloze vennootschappen" (aktiebolag) respektive "besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid" (bolag med begränsat ansvar) föreskrivs att, i fall då det när ett avtal ingås föreligger en intressekonflikt mellan ett bolag och dess ställföreträdare, avtalet endast kan ingås av bolagets styrelseledamöter.
- 11 Denna lagregel förekom dessutom i artiklarna 12.3 och 12.4 i Mediasafes bolagsordning, som hade följande lydelse:

"3. Vid intressekonflikt mellan bolaget och en eller flera företrädare har den eller de återstående företrädarna rätt att binda bolaget.

4. Om det endast finns en företrädare eller om intressekonflikten berör alla företrädarna företräds bolaget av styrelsen."

- 12 Arrondissementsrechtbank te Utrecht ansåg i dom av den 4 augusti 1993 att HDG på grund av att det förelåg en intressekonflikt i enlighet med artikel 2: 256 i civil-lagen inte hade rätt att i Mediasafes namn sluta kvittningsavtalet med Rabobank och ansåg att Rabobank såsom näringsidkare skulle anses ha haft kännedom om

denna intressekonflikt. Arrondissementsrechtbank biföll därför konkursförvaltarens talan.

- 13 Domen fastställdes på samma grunder av Gerechtshof te Amsterdam.
- 14 Rabobank gjorde vid Hoge Raad der Nederlanden gällande att en intressekonflikt enligt artikel 2: 256 i civillagen kan föreligga endast om ett avtal ingås mellan ett bolag och dess ställföreträdare. Hoge Raad godtog inte detta argument. Samma domstol ansåg emellertid att det kan strida mot artikel 9 i första direktivet att ett företag åberopar artikel 2: 256 i civillagen gentemot tredje man. Sagda artikel 9 har följande lydelse:

”1. Ett bolag förpliktas mot tredje man genom bolagsorganens åtgärder även om åtgärderna inte omfattas av föremålet för bolagets verksamhet, under förutsättning att åtgärderna inte ligger utanför den rätt att företräda bolaget som lagen tillerkänner bolagsorganen eller tillåter att dessa tillerkänns.

Medlemsstaterna får emellertid föreskriva att ett bolag inte förpliktas av sådana åtgärder som ligger utanför föremålet för bolagets verksamhet, om bolaget visar att tredje man kände till att åtgärden inte omfattades av föremålet för bolagets verksamhet eller med hänsyn till omständigheterna inte kunde vara omedveten om det; enbart offentliggörandet av bolagsordningen är därvid inte tillräckligt som bevis.

2. Begränsningar i bolagsorganens rätt att företräda bolaget på grund av bolagsordningen eller på grund av beslut av ett bolagsorgan kan inte åberopas mot tredje man, även om begränsningarna har offentliggjorts.

3. Om enligt den nationella lagstiftningen rätt att företräda bolaget, med avvikelse från lagens regel i ämnet, får tilldelas en person ensam eller flera personer i förening genom en bestämmelse i bolagsordningen, kan lagstiftningen föreskriva att bestämmelsen får åberopas mot tredje man under förutsättning att den avser en generell rätt att företräda bolaget; reglerna i artikel 3 avgör om en sådan bestämmelse i bolagsordningen kan åberopas mot tredje man.”

- 15 Hoge Raad der Nederlanden ansåg att artikel 2: 256 i nederländska civillagen skulle tolkas med beaktande av bestämmelserna i första direktivet och ställde därför följande frågor till domstolen för förhandsavgörande:

”1. Står det i överensstämmelse med rådets första direktiv att ett bolag gentemot tredje man — med vilken en ställföreträdare som har rätt att företräda bolaget har företagit en rättshandling i bolagets namn — tillåts åberopa att ställföreträdaren inte hade rätt att företräda bolaget, eftersom åtgärden innebar en intressekonflikt mellan företrädaren och bolaget?

2. Skall fråga 1 besvaras jakande endast för det fall att tredje man hade kännedom om att det förelåg en intressekonflikt då rättshandlingen företogs eller rimligen borde ha haft kännedom om en sådan på grundval av de uppgifter över vilka denne förfogade vid denna tidpunkt?

3. Skall fråga 1 besvaras jakande endast för det fall att det då rättshandlingen företogs var så uppenbart att det förelåg en intressekonflikt att ingen förnuftig tredje man skulle ha kunnat vara av den uppfattningen att det inte förelåg någon intressekonflikt?”

- 16 Erik Aarnoud Minderhoud och den svenska regeringen har gjort gällande att gemenskapsrätten inte reglerar den situation som avses i frågan från Hoge Raad der Nederlanden och att varken artikel 9 eller någon annan bestämmelse i första

direktivet berör frågan om ett bolags bundenhet vid överträdelse av en bestämmelse om begränsning av ifrågavarande befogenhet, såsom den bestämmelse som är tillämplig i målet vid den nationella domstolen.

- 17 Rabobank, den spanska regeringen och kommissionen har anfört att artikel 9.1 i första direktivet hindrar att ett bolag gentemot tredje man, med vilken en ställföreträdare har företagit en rättshandling i bolagets namn, gör gällande att ställföreträdaren inte hade rätt att företräda bolaget på grund av att han hade ett intresse som stred mot bolagets intresse, om avsaknaden av rätt att företräda bolaget inte följer av en tvingande lagregel. Det skulle i detta hänseende sakna betydelse att ifrågavarande tredje man hade kännedom om att intressekonflikten förelåg eller att det var uppenbart att det fanns en sådan.

- 18 Den finska regeringen och den svenska regeringen, varav den senare endast i andra hand, har anfört att första direktivet inte utgör hinder för en nationell bestämmelse enligt vilken ett bolag kan återropa en ogiltighetsgrund avseende förekomsten av en intressekonflikt, om tredje man insåg eller borde ha insett att det förelåg en sådan. På detta sätt görs en rimlig avvägning mellan å ena sidan intresset av trygghet i affärstransaktioner och å andra sidan bolagets skyddsbehov.

- 19 Det skall påpekas att första direktivet syftar till att samordna de säkerhetsåtgärder som krävs i medlemsstaterna av sådana aktiebolag och andra bolag med begränsat ansvar som avses i artikel 1, detta särskilt i syfte att skydda tredje mans intressen.

- 20 Avsnitt II i första direktivet innehåller därför bestämmelser om att ogiltighetsgrunderna när det gäller förpliktelser i bolagets namn skall begränsas så mycket som möjligt, såsom framgår av femte övervägandet i sagda direktiv.

- 21 Det bör erinras om att artikel 9.1 första stycket i första direktivet föreskriver att ett bolag förpliktas mot tredje man genom bolagsorganens åtgärder även om åtgärderna inte omfattas av föremålet för bolagets verksamhet, under förutsättning att åtgärderna inte ligger utanför den rätt att företräda bolaget som lagen tillerkänner bolagsorganen eller tillåter att dessa tillerkänns.
- 22 Det skall emellertid framhållas att det såväl av bestämmelsens lydelse som av dess innehåll framgår att den avser gränserna för de olika bolagsorganens lagstadgade rätt att företräda bolaget. Den avser således inte att samordna de nationella lagregler som är tillämpliga i fall då en medlem i ett sådant organ på grund av sina personliga förhållanden befinner sig i intressekonflikt med det bolag som han företräder.
- 23 Den möjlighet att göra avtalet gällande som följer av ovannämnda bestämmelse avser dessutom den rätt att företräda bolaget som lagen tillerkänner bolagsorgan eller tillåter att dessa tillerkänns och som tredje man kan få kännedom om. Bestämmelsen gäller inte frågan huruvida tredje man hade kännedom om eller med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet inte kunde vara omedveten om att en intressekonflikt förelåg.
- 24 Det skall därför konstateras att möjligheten att gentemot tredje man göra gällande rättsverkan av åtgärder som medlemmar i bolagsorganen har vidtagit i sådana situationer inte regleras av första direktivet utan faller inom den nationella lagstiftarens behörighet.
- 25 Denna slutsats bekräftas för övrigt av förslaget till ett femte direktiv om samordning av de skyddsåtgärder som krävs i medlemsstaterna av de i artikel 58 andra stycket i fördraget avsedda bolagen i bolagsmännens och tredje mans intressen vad gäller aktiebolags struktur och deras organs befogenheter och skyldigheter (EGT C 131, 1972, s. 49, fransk version; vid översättningen fanns ingen svensk version att tillgå).

- 26 Det framgår således av artikel 10.1 i nämnda förslag till ett femte direktiv att avtal i vilka ett bolag är part och i vilka en av ledningsorganets eller styrelsens medlemmar har ett intresse, även indirekt, skall godkännas åtminstone av styrelsen.
- 27 Vidare föreskrivs i artikel 10.4 i förslaget till ett femte direktiv:

”Den omständigheten att godkännande saknas eller att beslutet var behäftat med en oegentlighet kan göras gällande mot tredje man endast om bolaget bevisar att denne hade kännedom om detta eller med hänsyn till omständigheterna inte kunde vara omedveten därom.”

- 28 Frågan skall således besvaras på så sätt att möjligheten att gentemot tredje man göra gällande rättsverkan av åtgärder som medlemmar i bolagsorganen har vidtagit i en situation då det fanns en intressekonflikt mellan dem och det bolag som de företrädde inte regleras av första direktivet utan faller inom den nationella lagstiftarens behörighet.

Rättegångskostnader

- 29 De kostnader som har förorsakats den spanska, den finska och den svenska regeringen samt Europeiska gemenskapernas kommission, vilka har inkommit med yttrandet till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

— angående de frågor som genom beslut av den 22 mars 1996 ställts av Hoge Raad der Nederlanden — följande dom:

Möjligheten att gentemot tredje man göra gällande rättsverkan av åtgärder som medlemmar i bolagsorganen har vidtagit i en situation då det fanns en intressekonflikt mellan dem och det bolag som de företrädde regleras inte av rådets första direktiv 68/151/EEG av den 9 mars 1968 om samordning av de skyddsåtgärder som krävs i medlemsstaterna av de i artikel 58 andra stycket i fördraget avsedda bolagen i bolagsmännens och tredje mans intressen i syfte att göra skyddsåtgärderna likvärdiga inom gemenskapen utan faller inom den nationella lagstiftarens behörighet.

Ragnemalm

Mancini

Kapteyn

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 16 december 1997.

R. Grass

H. Ragnemalm

Justitiesekreterare

Ordförande på sjätte avdelningen